

В.Р.АДАМСЬКИЙ,

здобувач

(м.Красилів, Хмельницька обл.);

В.М.СУРНИК,

студент

(м.Київ)

**Заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету:
історико-правові процеси за доби Центральної Ради**

У статті розглядається комплекс важливих історико-правових питань, пов'язаних із заснуванням Кам'янець-Подільського державного українського університету, аналізується роль урядових структур та органів місцевого самоврядування у цьому процесі, розкривається діяльність визначних державних, громадських та культурних діячів на ниві розбудови системи національної вищої освіти.

Ключові слова: Кам'янець-Подільський державний український університет, І.Огієнко, професорсько-викладацька корпорація, студенти, товариство „Просвіта”, міське самоврядування, навчальний заклад.

Постановка проблеми в загальному вигляді... За час, що минув після здобуття Україною незалежності, вітчизняна історіографія приділила чималу увагу проблемі становлення Кам'янець-Подільського державного українського університету [1, с.28-103]. Нічого дивного у цьому немає, позаяк даний навчальний заклад не лише започатковував створення системи вищої освіти на Поділлі, а й у загальнодержавному контексті став практичним втіленням планів українських урядів в питанні відкриття національних вищих інституцій, що виступало органічною складовою культурно-освітнього будівництва в добу визвольних змагань 1917–1920 рр. Із усього масиву праць, що розкривають різнобічні сторони життєдіяльності вузу, мабуть, найбільший відсоток відноситься саме до з'ясування комплексу взаємодій численних факторів та латентних механізмів, що уможливили власне появу самої вищої школи у Кам'янці-Подільському [2; 3; 4; 5; 6; 7].

Однак зацентрована проблематика, попри прискіпливу увагу до неї наукової спільноти, продовжує залишатись вельми актуальною. Цьому також є зрозуміле пояснення. Річ у тім, що на відміну від Київського державного українського університету, реалізація проекту на Поділлі була пов'язана з необхідністю позитивного вирішення низки питань (від суто теоретичного обґрунтування доцільності існування вищої школи на західних теренах держави і до застосування практичних кроків з матеріалізації задуманої ідеї), що відносилися до компетенції різних державних органів та посадових осіб. Відтак колективний внесок у загальнонаціональну освітню справу кожної із структур, так само як і особисте ставлення до цього питання їхніх конкретних репрезентантів, з огляду на сповідування відмінних засад, що мали бути покладені в основу державотворення, і до сьогодні не мають однозначного тлумачення, залишаючись предметом наукових дискусій.

Наявністю плюралістичних підходів характеризується й оцінка ролі регіональних інститутів місцевого самоврядування, що значимо впливали на процес, та громадських організацій, які також не стояли осторонь від реалізації важливої ідеї. Врешті, потребує окремої уваги й дослідження особистісного фактору з числа державних, громадських та культурно-освітніх діячів, котрі брали безпосередню участь у просуванні університетського проекту.

Формулювання цілей статті... У даній статті ставиться за мету проаналізувати комплекс питань, пов'язаних із заснуванням українського державного університету в Кам'янці-Подільському. При цьому основну увагу автори планують зосередити переважно на тих аспектах означеного процесу, які й понині в науковому середовищі трактуються по-різному, а відтак спонукають до ґрунтового аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... Державний український університет у Кам'янці-Подільському повстав завдяки нечуваному бажанню та невтомній енергії, проявленій, передусім, представниками місцевої громади. Саме від неї початково виходила вкрай смілива ініціатива щодо реалізації на західних теренах держави надскладного проекту. Об'єктивність цього факту не ставилася під сумнів жодним із сучасників, що були причетними до справи культурно-освітнього будівництва [8, с.90; 9, с.232-233]. За зізнанням самих творців вищої школи на Поділлі [10, с.308; 11, с.334], що авторитетно підтверджується й новітніми науковими розвідками [12, с.41; 13, с.118; 14, с.324], біля витоків процесу стояли голова міської управи О.Шульмінський, голова повітової земської управи О.Пащенко та голова Подільської губернської організації „Просвіта” К.Солуха.

Однак історики розходяться в поясненнях того, яким бачився на цьому етапі майбутній навчальний заклад його безпосереднім ініціаторам, так само, як існують й певні розбіжності з приводу визначення

часу, коли саме виникла думка організувати в краї університет. Причини цього достатньо очевидні. Річ у тім, що документальний корпус джерел з культурно-освітньої діяльності органів місцевого самоврядування Поділля, репрезентований архівними матеріалами державного архіву Хмельницької області, за своїм змістовним навантаженням та кількісним складом є досить незначним. Так, фонд Кам'янецької повітової управи нараховує всього лише одинадцять справ і практично не містить матеріалів, які б відносилися до вирішення проблем заснування вищої школи. Фонд Кам'янецької міської управи на сьогодні взагалі є недоступним для дослідників, оскільки ще не відновлений після пожежі, яка мала місце у 2003 р. в Кам'янець-Подільському міському державному архіві, де тоді зберігався даний документальний корпус. Дещо змістовнішими за своїм інформативним потенціалом є документи, що містяться у фонді губернської народної управи, але хронологічно вони відносяться до більш пізнього часу, а саме до весни 1918 р. Щодо попереднього періоду, то знову ж таки матеріали, які б проливали світло на нашу проблематику, практично відсутні.

Отже, з огляду на такий стан речей, науковцям, здебільшого у висвітленні початкового періоду в організації університету доводиться звертатися до публіцистично-мемуарної літератури, залишеної у спадок сучасниками революційної доби. А цим текстам, як правило, притаманна певна суб'єктивність у висвітленні подій та явищ. Крім того, почасти автори подають інформацію, яка є досить суперечливою, що також зобов'язує використовувати її дуже обережно та оцінювати досить критично, співставляючи з іншими видами документальних джерел, журнальною та газетною періодикою.

У контексті даного повідомлення автори не ставлять за мету вдаватися до ґрунтовного аналізу кожної з наявних позицій. Натомість вони прагнуть подати власне бачення того, як відбувався процес із організації університету у віддаленому від центру західному регіоні держави.

Думка про відкриття вищої школи в Кам'янці-Подільському виникла восени 1917 р. З великою долею імовірності можна припустити, що безпосереднім поштовхом до її появи стала оприлюднена у місті інформація щодо переведення частини університету св. Володимира, як філії, до Ялти [15]. У будь-якому випадку саме ця новина, за констатацією О. Пащенко, надихнула патріотів міста й спонукала місцевих культурно-освітніх та громадських діячів „просити Міністерство утворити філію в Кам'янці” [15].

Зрозуміло, що реальна ситуація 1917 р., очевидно, не призвела б до появи таких думок, які, за визнанням самих сучасників, „одних лякали своєю надзвичайністю, других своєю важкістю по виконанню” [15], якби місто не мало певної традиції в плані напрацювань культурно-освітніх проєктів. Тривалий час на місцевому ґрунті досить продуктивно працювали наукові інституції, репрезентовані Подільським церковним історично-археологічним товариством, яке очолював відомий у краї богослов і краєзнавець Ю. Сіцінський [16] та Подільським товариством природознавців і аматорів природи на чолі з професором П. Бучинським [17, с.5-6]. Проте й діяльністю даних установ не вичерпувалися можливості краю. За твердженням тієї ж таки О. Пащенко, у період лібералізації суспільно-політичного життя, пов'язаного з революційними подіями 1905 – 1907 рр., у місті була зроблена спроба створити якесь культурне вогнище, ба навіть щось на кшталт народного університету [11, с.334-335]. Однак цим намірам не судилося збутись через чергове посилення реакції, що передувала початку Першої світової війни. А відтак в уяві пересічного обивателя Кам'янець продовжував визначатися, передусім, тільки своїми „войовничими подіями” та для людей, охочих до краси, „лишався своїм чудовим природничим становищем” [18].

Олександр Павлович та Олімпіада Михайлівна, які становили подружжя Шульмінських, не тільки стояли біля витоків народження ідеї з організації вищої школи на Поділлі, власне їм належить вироблення досить чіткої стратегії з практичної матеріалізації задуманого. З огляду на величність проєкту, що передбачав не лише прийняття відповідального політичного рішення на рівні держави, а й вирішення низки інших принципових питань, що зачіпали сферу фінансів, матеріальних ресурсів тощо у них від самого початку не було жодних ілюзій на предмет того, хто саме мав підняти це питання перед центральними владними структурами. „Ані від окремої особи, ані від окремої організації не можливо було звернутись із проханням до Уряду, – треба було підняти всіх на це діло”, – переконливо доводила О. Пащенко [11, с.335].

З-поміж регіональних управлінських органів та громадських організацій, які могли б підтримати проєкт і авторитетно репрезентувати його у столиці, вибір був зроблений на користь міської думи. Олімпіада Михайлівна свого часу пояснювала, що міське самоврядування тоді займало найбільш міцні позиції в краї – „воно весь час існувало, а під час війни виконувало всі функції – господарські, правні, адміністративні, взагалі тримало все життя міста в своїх руках” [11, с.335].

Однак, дозволимо припустити, що не тільки названі чинники вплинули на рішення Шульмінських. Був цілий ряд інших факторів, які в даній ситуації не можна не брати до уваги. По-перше, на відміну від губерніального чи повітового земств, де гласні представляли інтереси регіонів від яких обиралися, питання збудування вищої школи викликало б, щонайменше, багато питань. Річ у тім, що кожен повіт мав чимало своїх невирішених проблем із унормуванням навчання у початкових та середніх школах, не говорячи про забезпечення й інших ділянок самоврядної діяльності. За такого стану виділення коштів

на реалізацію університетського проекту могло сприйнятись більшістю неактуальним. Натомість Кам'янець у цьому відношенні, бодай теоретично, повинен був бути більш консолідованим та передбачуваним, адже університет відкривався власне у місті, що відкривало перед ним додаткові можливості з розвитку багатьох інших сфер культурно-освітнього буття. По-друге, в міській думі О. Пащенко очолювала українську фракцію, а О. Шульмінський – польську, що також було надзвичайно важливо [11, с.335]. По-третє, самовіддана праця подружжя Шульмінських впродовж багатьох років на користь муніципальних справ не залишилась непоміченою, вона принесла останнім велику повагу серед городян та заслужений авторитет. Принаймні, як зазначав В. Приходько, „в останні часи кам'янчани навіть не уявляли собі Кам'янця без члена управи Олександра Павловича” [19, с.146-147], що також у справі ініціювання освітнього проекту мало відіграти не останню роль.

Не менш важливе питання, яке потребувало безпомилкового вирішення, полягало у виробленні відповідної тактики у взаємовідносинах з думою, що забезпечувала б успіх справи. У цьому плані, будучи обізнаним з практикою проходження документів у коридорах влади, О. Шульмінський та О. Пащенко дійшли згоди постанову про відкриття вищої школи „здобути штурмом”, тобто внести відповідну пропозицію безпосередньо на засіданні самоврядного органу. Так власне і сталося 4 січня 1918 р. під час обговорення думою болочих питань щодо забезпечення життєдіяльності громади та перспектив розвитку міста [20, с.6]. Попри певний скептицизм декого з присутніх, дума одногосно проголосувала за внесену трьома фракціями (українською, польською та соціалістичного блоку) постанову, яка не просто містила прохання до Центральної Ради відкрити у місті філіал вищої школи, а й передбачала виділення з місцевого бюджету коштів у розмірі один мільйон карбованців як позику Генеральному секретарству по народній освіті УНР на облаштування навчального закладу [21, с.126]. Крім того, оперативно була сформована делегація до уряду, яка мала передати відповідне клопотання. До її складу увійшли представники єврейської (С. Сістер) та польської (І. Нацкевич) фракцій.

З метою посилення позицій уповноважених думою представників, О. Пащенко звернулася за підтримкою до голови Кам'янецької „Просвіти” К. Солухи. Це було безпомилковим рішенням, оскільки без нього, так само як і без очолюваної ним громадської організації, не обходилася жодна із більш-менш суттєвих культурно-освітніх справ, що організовувалися в краї. Саме за участі К. Солухи делегації вдалося сформулювати вагомі та мотивовані пункти, що мали стати переконливими аргументами під час відстоювання проекту у міністерських кабінетах. Олімпіада Михайлівна передала їх таким чином: „1. Кам'янець-Подільський, положений між західною фортецею української культури – Львовом і центром культури Великої України – Києвом, найдогідніший пункт для прийняття, перетворення й злучення двох відламів ув одну спільну цивілізацію української нації.

2. Вже не кажучи, що саме тільки Поділля, найбагатший і густо населений край, потребує й заслуговує для своєї величезної території (42000 км² з населенням до 3 міль., що можна порівняти з цілою такою державою, як Швейцарія) хоча б однієї вищої школи, одного університету.

3. Але такий культурний осередок, як Кам'янецький Університет, міг би прийняти до себе як видатних людей, так і молодь із окружних територій, обслуговуючи ще ширші терени – Волині, Бесарабщини, Буковини та й Галичини.

Покуття, Чернігівщина, Станіславщина, Тернопільщина, східно-південна Волинь, Вінницька земля, Уманщина, Брацлавщина, Могилівщина, від Хотина до Білець Бесарабщина – всі ці терени зо злиго українським населенням, національно усвідомленим, наповняли б своїми синами український університет і черпали б із нього знання й сили для забезпечення й цивілізування важливих земель у східній Європі.

Під час війни були проведені залізничні дороги від Кам'янця в різні сторони: до Устя (до Дністра) на Могилів – на Могилівщину, Брацлавщину; до Івань-Пустого на Буковину, Станіславщину; від Кам'янця через Дунаєвці на Городок, Гусятин на Тернопільщину, Львів; від Кам'янця через Проскурів, Старокосянтинів на Волинь; через Проскурів на Вінницю, Жмеринку, Київ. Таким чином, ті лінії, що за війни служили чисто стратегічним потребам, могли б ожити й працювати для збагачення й піднесення культури краю.

4. Кам'янець, далекий від політичних впливів, від соціальних загострень, як мало промислове тихе місто найбільш надається до спокійної, культурної праці, до шкільного освітнього осередка.

5. Самий Кам'янець увесь складається з музейних пам'яток, із старих мурів, які відбивають вартість видатного історичного пункту, що відіграв не малу роль як у культурному, так і історичному й економічному житті краю.

6. Здорові кліматичні особливості Кам'янецьчини, що сприяють багатству й красі її природи, можуть послужити підставою для закладів агрономічних, селекційних управ і ширшої ботаніки.

7. Не мале значення має здоровий клімат і вигідні економічні умовини. Кам'янець – одне з найдешевших міст України, багатий на всіляку живність” [11, с.338-339].

Отже, вироблені тези можна розділити на такі, що мали чітко виражене політичне значення в справі організації університету, так і ті, що сучасно освітне.

Наступного дня, 6 січня 1918 р. уповноважені делегати виїхали до Києва. На місці вони мали декілька продуктивних побачень як із представниками урядових структур (Ф. П. Сушицький), так із знайомими з когорта наукової спільноти та громадського середовища (Саліковський, Моргуліс).

Після проведених зустрічей делегати 10 січня передали генеральному секретареві освіти заяву за № 93, яка в своїй основі лапідарно повторювала сформульовані К. Солухою тези. Ось зміст цього документа: „Кам'янець-Подільський – найдавніший історичний центр Поділля з яскравим минулим історичним життям і багатим майбутнім культурним значенням для великої країни.

Під час Першої світової війни від Кам'янця була прокладена залізнична дорога в різні сторони: до Устя (до Дністра) і на Могилівщину й Брацлавщину; до Івань-Пустого на Буковині й Станіславщину, від Кам'янця через Дунаївці на Городок, Гусятин – на Тернопільщину і Львів, від Кам'янця через Проскурів на Волинь, через Проскурів на Вінницю, Жмеринку, Київ. Таким чином, ті лінії, що у воєнний період служили суто стратегічним потребам, могли б працювати для збагачення й піднесення культури краю.

У Кам'янці діяло 8 середніх шкіл, якщо додати середні школи Могилева, Проскурова, Бессарабії та інших губерній, учні яких не мають змоги їхати за вищою освітою до Києва чи Одеси, то аудиторії Подільського університету будуть завжди переповнені. Місто має досить помешкань для вищої школи. Дуже легко пристосувати для потреб університету новий будинок технічної школи, яка має вже готові аудиторії на 200 і 500 осіб, а за версту – ціле містечко казарм, збудованих нещодавно, їх можна переробити під аудиторії, кабінети або технічні майстерні.

У місті є велика лікарня з спеціальними відділеннями, з новим обладнанням. Саме місто і все Поділля – це невичерпна криниця для археології і маємо надію, що наше Поділля ще недосліджений край багатообіцяючий і за природними багатствами.

Немає таких жертв, на які б не пішло місто Кам'янець, аби тільки свої мури та пам'ятники освітити вищою освітою і найкращі місця, найкращі будинки віддасть під університет.

Маємо надію, що уряд України рідним оком гляне на Поділля і зробить Кам'янець – осередок його – найкращою культурною прикрасою багатой країни” [13, с.121].

Ознайомившись із документом, очільник освітнього відомства І. Стещенко власноручно наклеїв резолюцію: „Командирувати делегата або двох оглянуть помешкання” [13, с.121]. Можна припустити, що вирішальну роль при прийнятті позитивного рішення з цього питання відіграли політичні чинники, на яких неодноразово наголошувалось під час консультацій [15]. Принаймні, директор департаменту вищої і середньої школи Ф. Сушицький попервах висловив сумнів у доцільності відкриття університету в місті, що розташовувалось на межі державних кордонів [7, с.40].

Якби там не було, але делегація поверталася до Кам'янця з великими надіями та незаперечною вірою в успіх започаткованої справи. Про результати відрядження до Києва І. Нацкевич доповів на засіданні думи 15 січня 1918 р. Його настрої та моральне піднесення не могли не передатися колегам. Як наслідок, цього ж дня за пропозицією гласного Г. Вольфмана самоврядний орган утворив університетську комісію, яка безпосередньо мала займатися реалізацією проекту. Відразу намагаючись надати їй діяльності якомога більшого конструктиву та ефективності, дума увела до складу комісії не тільки думських представників, а й знаних у краї своєю культурною працею громадських діячів та науковців – О. Шульмінського, О. Прусевича, О. Пащенко, С. Сістер, М. Зака, К. Солуху, П. Бучинського та Ю. Сіцінського [15].

Втім, сталося так, що жодного разу комісія не зібралася на своє засідання, аби обговорити та виробити напрямки подальшої роботи. Причиною тому стали події військово-політичного характеру. 22 січня 1918 р. владу у місті захопили більшовики [23, с.14]. Досвід їхнього урядування на Поділлі не був тривалим та, попри цей факт, мав вкрай негативні наслідки для багатьох важливих сфер суспільного буття. Царина освіти не становила винятку у цьому плані. Та найголовніший результат хазайнування комуністів полягав у створенні специфічного морально-психологічного клімату, який, на думку багатьох сучасників, вів у безвихідь. Навіть після звільнення теренів Поділля від більшовицького панування, місто ще певний час не могло налагодити нормальної праці. Щодо продовження реалізації впровадження університетського проекту, то, за переконанням О. Пащенко, „понівечений город не міг би, якби прийшлося йому, вдруге обмірковувати справу університету, не міг би так легко одважитись на тяжке діло: ані коштів, ані вільних цілих будинків, ані того підйому до праці” [15].

Однак справа з цим не завмерла. Допомога прийшла із столиці. Там не забули „діячі-українці бажання м. Кам'янця”, коли розпочали планувати заходи з відкриття українських народних університетів у різних регіонах держави. 17 березня 1918 р. Ф. Сушицький на засіданні Ради лекторів КУНУ публічно озвучив „домагання делегатів м. Кам'янця щодо заснування в Кам'янці університету нормального... типу” [7, с.41]. На цьому етапі державотворення питання розширення мережі національних вищих шкіл настільки визріло та актуалізувалось, що Рада українського народного університету, не відкладаючи справи, у цей же день обрала спеціальну делегацію (Ф. Швець, І. Огієнко,

К. Титаренко, В. Дуб'янський), якій доручила відвідати місто над Смотричем з метою з'ясування обставин щодо заснування вищої школи [4, с.99].

Державні, громадські та культурно-освітні діячі столиці, котрі були причетними до розбудови національної системи освіти, зокрема її університетської складової, не помилилися у випадку з Кам'янцем. Це авторитетно підтвердили О. Пащенко та Я. Діяченко, яких 24 березня 1918 р. запросили на засідання комісії в справі організації українських народних університетів. Олімпіада Михайлівна, наголосивши на матеріальних проблемах, які переживало місто після більшовицького панування, руйнації значної частини будівель, все ж таки без жодного сумніву „доложила і про незмінне бажання та безупинні надії громадянства на заснування університету в Кам'янці” [15]. Вона в черговий раз повторила низку вагомих аргументів, які неспростовно доводили об'єктивність вимог подолян щодо доцільності заснування вищої школи на західних теренах держави.

Після цього виступу комісія ухвалила рішення, яким доручалося делегатам, обраним 17 березня, терміново відвідати Кам'янець та разом з місцевими фахівцями скласти план подальшої діяльності [7, с.42].

Не очікуючи приїзду киян, 28 березня 1918 р. на своє перше засідання зібралася університетська комісія, до складу якої увійшли представники міської інтелектуальної еліти – П. Бучинський, Ю. Сіцінський, К. Солуха, О. Прусевич, Ф. Саркісов, С. Сістер, Д. Церман, Я. Гольденберг, І. Нацкевич та Я. Діяченко. З ґрунтовною інформацією про столичні перемовини виступила О. Пащенко, яку доповнили І. Нацкевич та Я. Діяченко. Усі ствердно заявили про прихильне ставлення уряду УНР до питання заснування університету, а відтак про цілковиту підтримку проекту з його боку [23, с.1]. Така постановка справи спонукала членів комісії не гаючи часу перейти до вирішення цілком предметних речей, пов'язаних з відкриттям навчального закладу. У результаті обміну думок присутні погодилися з тим, що за своїми можливостями Подільська губернія здатна заповнити майбутній університет достатнім контингентом слухачів, так само як і не викликав сумнівів той факт, що місто має у своєму розпорядженні необхідні приміщення для тимчасового розміщення навчального закладу. Як приклад називалися будівлі технічного училища, духовного чоловічого і жіночого училищ, приміщення окружного суду і т. ін. Третя проблема, на яку звернули увагу члени комісії, стосувалася необхідності надання фінансової допомоги уряду на реалізацію даного проекту. Зокрема, прозвучала сума в розмірі один мільйон карбованців, для виділення якої пропонувалось скликати засідання міської думи [23]. Ці питання були поставлені на голосування і по ним прийняті позитивні рішення. Крім того, комісія вирішила витрати, пов'язані з приїздом київської делегації, віднести на рахунок міського бюджету [13, с.123].

Услід за цим практична робота переміщується до стін міської думи. Остання оперативно обрала новий склад університетської комісії, яку очолив професор П. Бучинський [24, с.21], та 1 квітня прийняла ряд ключових ухвал на підтримку проекту з відкриття університету, включно з асигнуванням одного мільйона карбованців на дану справу [7, с.43].

За два дні по цьому до Кам'янця прибула делегація киян, на чолі з ректором КУНУ І. Ганицьким. До її складу також входили І. Огієнко, В. Дуб'янський та К. Титаренко. Разом із університетською комісією вони провели спільну нараду, на якій розглянули три комплекси проблем: про реалізацію ідеї з відкриття вищого навчального закладу станом на день засідання, про тимчасове приміщення для розташування університету і будівництво нового та про контингент слухачів [25, с.2]. Робота наради вирізнялася великою активністю і була досить плідною, хоча й не з усіх питань вдалося прийняти позитивні рішення.

Перед приходом до влади гетьмана П. Скоропадського київська делегація встигла доповісти про результати поїздки до міста над Смотричем Раді лекторів КУНУ [7, с.45], а університетська комісія ще раз зібралася на своє засідання з тим, аби прийняти рішення про розмноження проекту статуту державних українських університетів [26]. Виготовлений документ у кількості 1000 примірників був розісланий в навчальні заклади міських і земських самоврядувань. Наразі окремі члени комісії, зокрема К. Солуха, подалися до Вінниці, де тимчасово розміщувалася губернська народна управа, з метою пошуку додаткових джерел для фінансування важливого проекту.

Висновки... Таким чином, історико-правовий аналіз мемуарно-публіцистичної літератури та комплексу архівних джерел засвідчує, що в адміністративному центрі Поділля представники місцевої інтелігенції, небайдужі до національних культурних справ, завжди переймалися розробкою різнопланових заходів, які сприяли б духовному розвитку громади. Скориставшись можливостями, що їх відкрила доба визвольних змагань 1917 – 1920 рр., вони зініціювали найграндіозніший за всю історію Кам'янця-Подільського освітній проект – організацію в місті вищої школи. За вельми короткий час дана ідея пройшла достатньо стрімку еволюцію, трансформувалась із бажання створити філію університету св. Володимира до розуміння необхідності заснувати класичний державний український вищий навчальний заклад. Це стало можливим завдяки активній підтримці проекту як з боку громадськості міста, органів місцевого самоврядування, так і урядових структур. Хоча у період Центральної Ради

розпочату справу не вдалося довести до логічного завершення, проте проведена робота не була марною. Вона стала добротною основою для уряду Української Держави у галузі розбудови системи національної вищої освіти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918 – 2008): бібліографічний покажчик / укладачі : Т. М. Опря, В. М. Пархоменко, Л. П. Савченко, Є. П. Сільвеструк; редкол. : О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.), О. Б. Комарніцький та ін. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2009. – 112 с.
2. Завальнюк О. Вогнище національної освіти і культури / Завальнюк О., Копилов А. // Дивокрай : наук.-краєзн. альманах. – 1995. – Вип. 1. – С. 82 – 89.
3. Кукурудзяк М. Г. З історії створення Кам'янець-Подільського державного українського університету / М. Г. Кукурудзяк, М. М. Собчинська // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження : наук. зб. / ред. кол. Баженов Л. В. (відп. ред.), Баженова С. Е., Винокур І. С. та ін. – Кам'янець-Подільський : Доля, 1995. – С. 66 – 73.
4. Завальнюк О. М. Міське самоврядування Кам'янець-Подільського і заснування місцевого українського державного університету (1918 р.) / О. М. Завальнюк // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність : зб. наук. праць за підсумками міжнар. наук.-практ. конф. (16 – 17 трав. 2003 р.). – Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 98 – 102.
5. Даниленко В. М. Кам'янець-Подільський державний український університет у часи гетьманату П. Скоропадського (1918 р.): хроніка основних подій / В. М. Даниленко, Ю. В. Телячий // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність : зб. наук. праць за підсумками міжнар. наук.-практ. конф. (16 – 17 трав. 2003 р.). – Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 104 – 108.
6. Сохацька Є. І. Подружжя Шульмінських в історії Кам'яниччини / Є. І. Сохацька // Кам'яниччина в контексті історії Поділля : наук. зб. / ред. кол. Баженов Л. В., Борисевич С. О., Винокур І. С. та ін. – Кам'янець-Подільський, 1997. – Т. 2. – С. 54 – 55.
7. Свято відкриття Кам'янець-Подільського державного українського університету: Дослідження. Документи. Матеріали / укладач, автор переднього слова і досліджень О. М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – 280 с.
8. Огієнко І. Мое життя (Автобіографічна хронологічна канва) // Огієнко І. Рятування України / Упорядник, авт. передм. і комент. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2006. – С. 67 – 172.
9. Скоропадський П. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918) / П. Скоропадський. – К. : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Інститут східноєвропейських досліджень НАН України ; Філадельфія : Східноєвропейський дослідний інститут ім. В. К. Липинського, 1995. – 493 с.
10. Приходько В. Постанова українського державного університету в Кам'янці на Поділлі / В. Приходько // Наша культура. – 1935. – Кн. 5. – С. 305 – 316.
11. Пащенко О. Заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету / О. Пащенко // Наша культура. – 1936. – Кн. 5. – С. 332 – 346.
12. Копилов А. О. Кам'янець-Подільський державний український університет: від ідеї заснування до ліквідації (1917 – 1921 рр.) / А. О. Копилов, О. М. Завальнюк // Український історичний журнал. – 1999. – № 4. – С. 41 – 50.
13. Мельник Е. М. Ідея створення Кам'янець-Подільського державного українського університету та спроба її реалізації за Української Центральної Ради (січень – квітень 1918 р.) / Е. М. Мельник // Україна ХХ століття: Культура, ідеологія, політика : зб. статей. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 117 – 129.
14. Верига В. Визвольні змагання в Україні 1914 – 1923 рр. : [у 2-х т.] / В. Верига. – Львів : Вид-во Отців Василіан „Місіонер”, 1998. – Т. 2. – 524 с.
15. Пащенко О. Як зародився Державний Український Університет у м. Кам'янці на Поділлі / О. Пащенко // Свято Поділля (видання Подільського українського товариства „Просвіта”). – 1918. – 22 жовтня.
16. Кошель О. М. Євтим Сіцінський як голова Подільського церковного історико-археологічного товариства / О. М. Кошель // Юхим Сіцінський в історії та культурі Поділля : зб. наук. праць за підсумками всеукр. наук.-практ. конф. – Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 66 – 72.
17. Завальнюк О. М. Бучинський Петро Миколайович – ректор Кам'янець-Подільського інституту народної освіти / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – 32 с.
18. Сіцінський Є. І перекують мечі свої на лемеші / Є. Сіцінський // Свято Поділля (видання Подільського українського товариства „Просвіта”). – 1918. – 22 жовтня.
19. Приходько В. Під сонцем Поділля. Спогади / В. Приходько. – Нью-Йорк-Мюнхен : Криниця, 1967. – Частина перша. – 184 с.
20. Телячий Ю. В. Культурно-освітнє життя Поділля в період Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.): з хроніки подій / Ю. В. Телячий // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Т. 6 : Матеріали другого круглого столу „Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у ХVІІІ – на початку ХХІ ст.”. – С. 3 – 9.
21. Завальнюк О. М. Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918 – 1921 рр.) / О. М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2006. – 632 с.
22. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918 – 2009 рр.): Історичний нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – 388 с.
23. Протокол університетської комісії від 15/28 березня 1918 р. // Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХМО). – Ф. Р – 582. – Оп. 3. – Спр. 3. – Арк. 1 – 1 зв.

24. Колпакова О. В. Кам'янець-Подільський український університет (1918 – 1921) / О. В. Колпакова // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки : Міжвідомч. зб. наук. праць. – К., 1994. – Вип. 3. – С. 20 – 24.

25. Протокол злученого засідання делегатів Ініціативного гуртка до улаштування вищої освіти при Міністерстві освіти і Університетської Комісії Кам'янецької Міської Думи 22 березня 1918 р. // ДАХМО. – Ф. Р – 582. – Оп. 3. – Спр. 3. – Арк. 2 – 3 зв.

26. Протокол засідання Університетської Комісії 15/2 квітня 1918 р. // ДАХМО. – Ф. Р – 582. – Оп. 3. – Спр. 3. – Арк. 4.

Аннотація

В.Р.Адамський, В.Н.Сурник

**Создание Каменец-Подольского государственного украинского университета:
историко-правовые процессы в период Центральной Рады**

В статье рассматривается комплекс важных историко-правовых вопросов, связанных с основанием Каменец-Подольского государственного украинского университета, анализируется роль правительственных структур и органов местного самоуправления в этом процессе, раскрывается деятельность знаменитых государственных, общественных и культурных деятелей в области строительства системы национального высшего образования.

Ключевые слова: *Каменец-Подольский государственный украинский университет, И.Огиенко, профессорско-преподавательский состав, студенты, общество „Просвита”, местное самоуправление, учебное заведение.*

Summary

V.R.Adamskyi, V.M.Surnyk

**Foundation of Kam'yanets'-Podil's'kyi State Ukrainian University:
Historic-Legal Processes in the Period of Central Rada**

The complex of important historic-legal questions, connected with the foundation of Kam'yanets'-Podil's'kyi State Ukrainian University is studied in the article, the role of governmental structures and local self-governmental bodies in the process is analyzed, the activity of famous state, social and cultural figures in the sphere of formation of the system of national higher education is revealed.

Key words: *Kam'yanets'-Podil's'kyi State Ukrainian University, I.Ohiyenko, the faculty, students, organization "Prosvita", local self-government, educational institution.*

Дата надходження статті:

„12” жовтня 2009 р.

УДК 371.134+373.3:004.05 (045)

В.М.БАРАНОВСЬКА,
викладач
(м.Хмельницький)

**Використання педагогічних програмних засобів при підготовці майбутніх вчителів
початкової школи**

У статті здійснено аналіз проблеми впровадження та використання педагогічних програмних засобів із раціональним поєднанням традиційних методів та засобів навчання при підготовці майбутніх вчителів початкової школи.

Ключові слова: *інформаційні технології, інформаційна компетентність, інформатизація освіти, педагогічні програмні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерно орієнтовані технології навчання.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Характерною рисою нашої епохи є перехід суспільства від індустріального до постіндустріального, а нині – до інформаційного. Інформаційні технології все глибше проникають в усі сфери людської життєдіяльності, стають потужною продуктивною силою суспільства. Тому в найближчому майбутньому від рівня інформаційної культури молодого покоління залежатиме науковий, технічний, виробничий, соціально-економічний потенціал народного господарства будь-якої держави та рівень добробуту її народу [3].

Саме тому інформатизація освіти як невід'ємна складова загальної інформатизації суспільства має вирішити завдання підготовки нового покоління до його продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Запровадження в навчальний процес сучасних інформаційних, зокрема, комп'ютерно орієнтованих і телекомунікаційних технологій, відкриває нові шляхи й надає широкі можливості для подальшої диференціації загального навчання, всебічної активізації творчих, пошукових, особистісно орієнтованих комунікативних форм навчання, підвищення його ефективності, мобільності й відповідності запитам практики. Таким чином, удосконалення системи підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів (з орієнтацією останніх на використання засобів інформаційних технологій у їхній подальшій професійній діяльності) – є першочерговим завданням вищої школи [6].